Цэна асобнага нумеру 5 кап.

НАША НІВА

Выходзіць што тыдзень.

Адрэс рэдакціі і адміністрацыі: **Вільня, Завальная вуліца, д. № 7.**

Цэна з перэсылкай і дастаўкай на 1 г. — 2 р. 50 к., на 6 мес. — 1 р. 25 к., на 3 м. — 65 к., на 1 мес. — 25 к. За граніцай: на 1 г. — 4 р., на 6 мес. — 2 р. 3 мес. — 1 р. Перамена адрэсу — 20 коп.

Абвесткі прыймаюцца на апошняй страніцы па 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукапісы і карэспандэнціі, прысланые у рэдакцію, павінны быць чытэльна напісаны с праўдзівай фаміліей і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ надпісаць прозвішчэ разам з фаміліей, хто не захочэ, каб была надрукавана праўдзівая фамілія Адрэс і фамілія толькі для ведама рэдакціі. Рукапісы аўторам не вертаюцпа назад.

Год VII. 2 (15) лістапада 1912 г. №. 43 і 44.

Ад Рэдакціі.

С прычыны пераходу ў новую друкарню „Наша Ніва“ ў тым тыдні не магла выйсці.

Вільня, 2 лістапада.

Селяне беларусы і выбары у Думу.

Нявесёлые выбары, без надзеі на будучыну; выбары адбываліся, як кажуць, «у цёмную», бо каб выбіраць у Думу трэба было абгаварыць што зроблена і чаго нязроблена у Трэцьцяй Думе; якіе партіі вінаваты, што ўсё жыцьцё неяк загніваецца, стаіць на мейсцы; жывём, як у доме з замураванымі вокнамі: бяз сьвету, бяз вольнаго наветра.

Для разумных і правільных выбароў трэба селянам цікавіцца і разумець палітыку, трэба чытаць газеты, на сабраньнях абсуджаць свае патрэбы і якіе партіі могуць іх здаволіць, хочуць служыць народу, а не панаваць над ім, як над стадам, цемната каторага ім пад руку.

Мы апісывалі для прыкладу выбары у Вілейцы і у Вільні. Чацьвёртая часьць мужыкоў была чытаючая газеты, мела у галаве ясные думкі аб Думе; чацьвёртая часьць было ня толкі цёмных, а ім хацелася толькі аднаго, каб іх выбралі,—а іх не выбіралі, дык яны сумысьля разбівалі саглас грамадзянства і усім клалі «на лева»; вінаваціць у гэтым трэба воласьці, каторые выбралі не сумленных людзей, думаючых толькі аб сваей асобе; трэцьця чэцьверць гэта былі людзі цёмные у палітыцы, але яны трымаліся хоць цьвёрда правай стараны, бо яны паверылі, скажэм, угаворам своіх знаёмых сьвяшчэнікоў, што Зэмыслоўскі і саюзнікі, гэта карысные для Расеі людзі; гэтых селян можна ешчэ шанаваць, бо яны прынялі палітычную праграму „правых“, дзеля таго што не адлічаюць у палітыцы, хто іх ворагі, а хто прыяцелі. Астатняя чэцьверць былі людзі, которые за пачастунак добры хіліліся да таго, хто ім фундуець і салодка гаворыць.

Прыезжаючы у губэрню, нашы беларусы саўсім ужо нічога ня могуць зразумець, ні маючы свайго камандзэра; іх цягаюць у колькі бакоў: адны частуюць, другіе угаварываюць, а мужыкам, як раз трэба не разлетацца на усе староны, а, разам сабраўшыся, цьвёрда пастанавіць каго выбраць і з кім злучацца,—тагды яны не былі бы толькі «выбарным мясам».

Ешчэ трэба, каб, пачынаючы ад выбароў у воласці, сход даваў сваім выбарным наказ, якой партіі трымацца, не разбіваць сагласу у паветовым сабраньні і прылучацца да рэшэньня бальшынства; апрыч таго кожны павінен даваць адчот сходу. У павет мужыкі павінны прыежджаць за 2 дні, каб пазнаёміцца паміж сабой, угаварыцца аб палітычнай праграме, выбраць кандыдатоў. Цяпер было так, што сабраўшыся самі ня ведаюць, каго тут выбраць. Так што выбары саўсім ня выбары, а страта часу; часамі з бяды мужыкі кідаюць жрэбій, бо ніяк ня могуць выйсці с цяжкаго палажэньня. Па закону можна рабіць прэдвыборные сабраньня, бо інакш і выбары не маюць сэнсу, бо трэба сказаць, што мазгі у беларуса ёсьць і за пяць гадоў ужо мужыкі у палітыцы многа і многа паразумнелі. Выбары мужыкам не удаліся, але прычына гэтаго—не цемната народу; конь ня можэ у 1 гадзіну прабегчы 100 вёрст, але у 24 гадзіны можэ. Земляроб, каторы паволі круціць мазгамі, але моцна, ня можэ у 1 гадзіну зрабіць тое, на што треба 2 сутак работы.

Дауней і цяпер.

Ешчэ зусім нідаўна выбралі мы дэпутатоў у Першую Думу. Тады было сьвята народнае... На выбары глядзелі, як на адну з важнейшых грамадзкіх павіннасьцей. «Выбіраймо найлепшых людзей!»—вось які окліч раздаваўся падчас выбароў. І запраўды, ў Першай Думе былі найлепшые сыны ўсяго краю—як кажуць, соль зямлі. Дума тады была надзеяй для ўсіх, што чэкалі новых парадкоў.

Прайшло шэсьць год. Цяпер ізноў былі мы сьведкамі выбароў у Чацьвёртую Думу. Якая вялікая перамена! «Апека» сваё зрабіла. Вера ў Думу згінула... Ідэйные момэнты падчас выбароў нейдзе расплыліся.. Шмат людзей зусім не цікавіліся выбарамі. Дзеля таго ня дзіва, што шмат дзе зусім не маглі адбыцца з'езды дробных землеўладзельцоў: ніхто не прыехаў...

Але найгорш тая «апека» адбілася на вёсцы. Усё сьветлае, лепшае абкідана балотам. Тое, што раней было сьвятым, цяпер не мае ніякай вагі. Запанаваў здзек самога народу, страшэнны здзек над народным прэдстаўніцтвам, што мае—павэдлуг маніфэсту 17 кастрычніка—вясьці гасударства па новай, вольнай дарозі!

Тая грамадзкая дэморалізація тым ешчэ страшнейшая, што яна ўсё болей пашыраецца і што пасьля трудна будзе ачысьціць душу народную. А што гэта праўда, відаць хаця-бы с таго, як селяне глядзелі на выбары. Яны, як пішэ Панкратов у «Русск. Сл.», глядзяць на Думу, як на нейкую казённую інстытуцію. Тая толькі разніца, што Дума ў Пецербурзі, а не ў Смаргонях, ці Чашніках... Карысьць з яе, што добра плацяць дэпутатам. І вось думка аб акуратных зарабатках у Думе была у селян палітычнай праграмай.

— Ты ўжо нажыўся,—нераз казалі даўнейшаму дэпутату,—дай зарабіць і другому!...

Рэдка калі былі чутны такіе галасы, што прыпаміналі выбары ў Першую Думу.

— Парупіся аб нас, аб нашай долі!

Так даўней казалі. А цяпер:

— Хочэш прайсьці у Думу? Пастаў вядро гарэлкі!

І гэтак запівалі цяпер выбар дэпутата, як даўней выбар пастуха, ці старасты.

У аднэй губэрніі чутны былі нават такіе гутаркі:

— Пашкадуйце мяне, беднаго. Памажыце свайму чэлавеку!—казаў кандыдат у дэпутаты.

— Пастаў, тады выбярэм!—крычалі селяне.

Кандыдат частаваў гарэлкай селян з свайго павету.

Кожнаму сьведомаму забаліць сэрцэ, калі прачытае гэтые гутаркі і даведаецца, як селяне прадавалі за гарэлку долю сваю...

Нехаця ціснецца пытаньне: Адкуль гэта узялося? Як гэта ўсё зрабілося?—На гэта той самы Панкратов дае добры атказ:

„Пачалося гэта с Трэйцяй Думы. Раней не было прыкметна. Трэйцяя Дума шмат дэкляравала, ды нічога не зрабіла. Ашукала. Сваей працай паказала, што нічым ня розніцца ад якой казённай канцэлярыі.

„Запраўды, добраго прэдстаўніка інтэрэсоў селян ня можна было пасланць. А трэба такі выбраць, І выбіраюць такога, каторы больш паставіць.

Такім парадкам глаўную роль у палітычным жыцьці селян пачынае мець... гарэлка. Вось да чаго мы дажылі..

і—м—і

Проці украінцоў.

Нідаўно «День» надрукаваў цікавае апаведаньне: «Унутрэны славянін», у каторым апісываецца, як расейскіе патрыоты, прыняўшы нейкаго чэлавека за „славяніна“ с-пад аўстрыйцоў, пачалі суліць яму і волю, і новые лепшые парадкі,—адным словам, чуць ня неба. Але, як пасьля з гутаркі выйшла, што той „славянін“ толькі расеец, дык за свае скаргі папаў у вучастак. «Унутрэняго славяніна паймалі!».

За праўды-ж „патрыоты — націоналісты“ зусім не цікавяцца, ці усім каля іх добра жывецца. Яны толькі глядзяць за граніцы расейскаго гасударства. Калі тамака пабачаць нешта благое, зара на цэлы сьвет крычаць, што „над нашымі здзекуюцца!“ На кожным кроку паўтараецца, што саломінку ў чужым воку падгледзяць, а у сваім і бэлькі ня бачаць. А што тая бэлька ёсьць ды ешчэ надта вялікая, аб гэтым сьведчыць карэспандэнт «Р. Вѣд.“, каторы апісывае, як цяпер правые пайшлі вайной на братоў сваіх—на украінцоў.

У Чэрнігоўскай губэрніі, напрыклад, забаронена зьбіраць складчыны на памятнік Т. Шэвчэнка. У Кіеві наложэны печаці перш паліціей, а пасьля інспэкторам над друкарнямі і кнігарнямі на шафы с кніжкамі у мейсцовым украінскім клубе. У Каменец-Падольску адміністрація забараніла украінскай „Просвіце“ зрабіць дзьве вечарынкі і тэатр. У Полтаве паліцмэйстэр забараніў музыкально-драматычнаму кружку арганізаваць у Чыноўнічым садзе зусім нявінны „Украінскі кірмаш“, бо як кажэ, на ўселякі кірмаш, хаця-бы трываў два дні і прадаваліся на ім толькі пернікі, арэхі чы семячкі, патрэбна пазваленьне міністра ўнутрэных спраў... Украінскіе тэатры забаронены ў Жаботіне і Чыгірыне; падавалі прашэньне губэрнатору, але і той знайшоў, што так і трэба. Як прашкаджаюць шырыць украінскіе часопісі, можна судзіць хаця-бы с таго кавалка лісту, што быў надрукованы ў кіеўскай украінскай „Радзе“: «Дужа прашу паважаемую рэдакцію,—пішэ аўтор надрукаванаго лісту,—не высылаць мне больш сваю газэту. Беда! Сельскіе ўласьці, матавілоўскі старшына Аукеній Кулік, не аддаюць ні воднаго нумэру ужо другі месяц, не аддаюць і іншые украінскіе часопісі. Матавілоўскі староста ужо атрымаў адкуль-то загад зніштажыць усе, што прыходзяць, украінскіе газэты.... Будзьце ласкавы, пакідайце у сябе ўсе нумэры: калі колечы прыеду ў Кіеў і вазьму ўсе разам». Гэткіе лісты Рэдакція атрымывае бадай што дзень: тамака начальнік почты кідае мужыку ў твар пачтовы перавод, бо адрэсаваны на імя украінскай газэты; там ізноў прыстаў затрымывае земскаго пачтыльёна ды адбірае ад яго «Раду»; там здзекуюцца валасны старшына і пісар; а ў іншым ізноў мейсцы скінулі са службы народнаго вучыцеля ці пачтоваго чыноўніка за тое, што чыталі украінскіе кніжкі...

Так вядзецца на Украйне. У нас таксама нялепей. Нашы вучыцелі ешчэ добра памятаюць цыркуляры аб «Нашай Ніве». І ўсё-ж ткі *правые* маюць адвагу называць сябе «славянофіламі», значыцца, сябрамі славян. Але, ведама, яны такое-ж права маюць называць сябе „славянофіламі“, як і „патрыотамі“. І мы верым, што народ, калі дойдзе да яго слова праўды, адсунецца ад такіх людзей ды скажэ: „А скінь скурку, дабрадзею, бо зубкі відаць!“

І. М.

Выбары у Гасуд. Думу.

Усяго дагэтуль выбралі у Гас. Думу 438 дэпутатоў.

Соціал-дэмократоў 13, трудавікоў 12, констытуціон. дэмократоў 61, прогрэсістоў (поступоўцоў) 33, палякоў 14, мусульманоў (татар) 5, акцябрыстоў 79, націоналістоў 74, правых 140, безпартійных 7.

Значыцца 138 прогрэсістоў і 214 правых.

Выбары ад рускаго насяленьня Віленскай губэрніі.

18 акцябра з'ехалася 18 селян, 11 сьвяшчэнікоў, вучыцелей, чыноўнікоў і адзін адвакат, Поволоцкі (прогрэсіст ад Вільні). На зьездзі Святодухоўскаго брацтва ужо раней пастанавілі выбраць Замысловскаго (камандзера правых у Трэцьцяй Думе) і аднаго сьвяшчэніка. Усю выбарную кампанію вялі сьвяшчэнікі, пачынаючы ешчэ ад валасных выбароў; вось, свайго і дабіліся.

Селяне з'ехаліся за адзін дзень да выбароў. Іх заклікалі ў манастыр, дзе добра і смачна кармілі; іншых забраў к сабе сьвяшчэнік Левіцкі. Селяне замест таго, каб, сабраўшыся, добра разгаварыцца паміж сабой, каго выбраць, нічога гэтаго не рабілі; яны маглі бы злучыцца с 4 — 5 гарадзкімі выбаршыкамі, і тагды народная партія мела бы 22 галасы з 40 ды магла бы выбраць дэпутатоў сваіх, каторые палажілі бы ўсю душу і ўсе сілы на працу ў Думе дзеля карысьці Беларускаго

краю і народу, а не дзеля асабістай выгоды. Але мала сьведамые ў палітыцы селяне ня мелі свайго камандзіра, а правые угаворамі ўсю мужыцкую ваду стараліся пусьціць на свой млын і прасілі, каб яны далі галасы за Замысловскаго. Тые далі, думаючы, што другі дэпутат за гэта будзе з мужыкоў.

Як толькі выбралі Замысловскаго (34 галасоў за і 5 галасоў проціў), абраз адразу змяніўся. Ніхто за селянскаго дэпутата, апрача прогрэсістоў і самых мужыкоў не даў голасу. Беларус Малько з Вілейскаго павету дастаў толькі 16 галасоў, і выбралі другім дэпутатам не яго, а сьвяшчэніка Юзьвюка з м. Гольшан Ашмян. п.

Св. Владзімір Юзьвюк, 44 гадоў, сын псаломшчыка, правы. Ен калісь аткрыў у Гольшанах аддзел «саюза рускаго народу».

Г. Г. Замысловскій—бышы дэпутатам Трэцьяй Думы, 40 лет, быў таварышэм пракурора Віленскай Судзебнай Палаты. У Трэццяй Думе быў с правымі; выступаў проці ўсіх прогрэсіўных законоў: проці вызваленьня с турмы раней тэрміну (калі праступнік абецаець паправіцца), проці варунковых (услоўных) прыгавороу (суд не садзіць саўсім за меншы праступак, за тое прысуджэны павінен адбыць гэту кару, калі пападзе пад суд другі раз), проці таго, каб ешчэ у следаваделя адвакат памагаў падсудзімаму, проці скасаваньня валасных судоў, проці скасаваньня земскіх начальнікоў, проці самоупраўленьня (аўтономіі) унівэрсітэтоу. Ен же падыймаў усякіе справы проці жыдоў аб выселеньні іх, справу Юшчынскаго. Калі разбіралі закон аб нетыкальнасьці асобы кожнаго чэлавека, ён хацеў даць ешчэ большые правы адміністрацыі арэштаваць грамадзян.

Выбары ад Віленскай губерні (агульные).

Усіх выбаршчыкоў было 74; з іх 15 гарадзкіх жыдоў, 3 гарадзкіх палякоў, 17 селян, 1 работнік, 38 палякоў землеўладзельцоў. Каб селяне злучіліся з жыдамі і работнікам, то выйшло бы 33 галасы, а для выбароў дэпутатоў трэба 38 галасоў. Бачучы, што з гэтаго карысьці ня будзе, ўсе жыды ад выбароў адракліся; іх кандыдата, вядомаго адваката Грузэнбэрга, палякі ня згодзіліся выбраць у Думу, кажучы, што палякоў і так у Думе будзе мала, а другое-тое што жыды у Коўне не захацелі пайсьці у хаўрус з палякамі.

Выбралі ў дэпутаты інж. Свенціцкаго (быў і у 3-ей Думе), ксендза Мацеевіча (быў у 3-ей Думе), графа Путкамэра і Банькоўскаго.

Спаміж выбаршчыкоў-селян выбран М. Ціунэліс (быў і у 3-ей Думе). У Трэцьюю Думу Ціунеліса выбралі таксама паны, і дзеля таго выбаршчыкі-селяне надрукавалі у газэтах заяўленьне, што яны не прызнаюць яго сваім дэпутатам. У 3-ей Думе М. Ціунэліс круціўся каля «польскаго кола».

Каб селяне намецілі с-паміж сябе аднаго дэпутата, а рэшта 16 мужыкоў адказаліся бы, дык іхняго кандыдата і выбралі бы у Думу, бо па закону адзін дэпутат канечне павінен быць выбран ад селян.

Выбары у Гродне.

Усяго тут было 107 выбаршчыкоў, у тым ліку 38 селян і 17 жыдоў; каб жыды і селяне злучыліся разам, то было бы 55 галасоў, значыць, больш палавіны і яны маглібы згаварыцца аб кандыдатах з прогрэсіўнымі палякамі і расейцамі, і выбралі бы лепщых людзей, што стаяць за свабоду і народ. Але беда, што селяне у палітыцы ешчэ цёмные. Усё-ж такі кандыдатоў ад Софійскаго брацтва „правалілі“. Выбралі беларуса Песляка (прогрэсіўнаго), б. віцэ-губэрнатора Ознобішына (умяркавана-правы), маршалка з Брэста Сафонова (націоналіст), члена суда Лошкейта (прогрэсіўны), сьвяшчэвіка о. Грышкоўскаго (правы), селян Сідорука і Тарасэвіча (правые).

Выбары у Мінщчыне.

Тутака духоўные звязлі мужыкоў у манастыр, кармілі смачна і зрабілі усё, як хацелі. Правалілі на выбарах выбаршчыка ад работнікаў мінскай губэрні, Кіселеўскаго і выбаршчыка ад гор, Мінска, Метліна. Выбралі правых: Сорнева (шляхоцкаго маршалка), Лошкарева (памешчыка), Кадыгробова (пракурора), Фотінскаго (прэдседацеля земскай управы), Майчука (старшыню), Вербілу (селяніна), Якубовіча (сьвяшчэньніка), Околовіча (сьвяшчэньніка).

Выбары у Вітэбщыне.

Гэтак сама прайшлі пад камандай сьвяшчэньнікоў, каторымі кіравалі правые організацііі. Выбралі: Евреінова (памешчыка, быўшаго члена III Гас. Думы), Радіонова (члена паветовай земскай управы), Мухіна (селяніна). Половцэва (паветовы маршалак шляхты), Шмякова (старшыня), Ольхоўскаго (сьвяшчэньніка).

Выбары у Магілеўскай губ.

Выбраны дэпутатамі: селянін Варабьёу, пасьля Радкевіч (памешчык, правы), Быков (націоналіст), Ладомірскій (націоналіст), Энгельгарт (правы), Дрыбінцов (старавер, акцябрыст), Томашэвіч (націоналіст).

Выбары у Ковеншчыне.

Адбыліся куды лепей для працавітаго народу. Выбралі Кейніса (селянін, быўшы член III Гас. Думы, трудавік), Рачковскаго (паступовец).

ВАЙНА.

Ад 17 да 26 кастрычніка.

Калі ешчэ колькі дзён таму назад можна было думаць, што у туркоў ёсць нейкі таемны стратэгічны плян, і яны адступаюць з сваіх позіцій і здаюць крэпасьці, каб пасьля напасьці самім і разбіць балгароў і сэрбоў у вялікай бітве, затым расправіцца і з грэкамі ды чорнагорцамі,—то цяпер аб гэтым ня можэ быць ніякой думкі. Усе найбольш важные позіціі, ўсе лепшые крэпасьці ў руках ворагоў Турэччыны. Ешчэ трымаецца Адрыанополь, але яго жалезным абручом акружыло балгарскае войска, а нават, як паказываюць апошніе весткі, горад папаў ужо ў рукі балгар. Каля Скутары ўжо чорнагорцы. і далей балгары, сэрбы, грэкі і чорнагорцы ідуць і, як паводка, заліваюць сваімі вайскамі турэцкіе землі. Балгары ў тры дні ўзялі крэпасць Кірк-Кіліссу, аб каторай інструктар турэцкаго войска генерал Гольц-паша казаў, што яе можна ўзяць не раней, як праз тры месяцы, і то магло бы зрабіць гэта толькі немецкае войска. Пасьля балгары лёгка ўзялі крэпасць Люлэ-Бургас і ў вялікай бітве перарвалі сярэдзіну турэцкай арміі ды даходзяць ужо да Чорлу, што ад Константынополя знаходзінца на восемьдзесят вёрст. Апрача таго ў тэй дужа крывавай бітве балгары ўзялі шмат зброі, амуніціі, харчоў і нявольнікоў. Моральные і фізычные сілы туркоў зламаны. Праўда, хаця ліецца кроў турэцкая, але шмат вылілася і балгарскай крыві.

За тое дужа легка дастаюцца пабеды сэрбам. Тутака туркі бадай бяз бою аддаюць такіе мейсцы, як Прыштіна, Султан-Тэпэ, Царэво-Село, Куманово і ўрэшці Ускюб—колішнюю вялікую сэрбскую сталіцу, адваеваную туркамі ад сэрбоў ў 1389 гаду. Узятых у няволю туркоў сэрбы і чорнагорцы маюць гэтулькі, што ня ведаюць, што з імі рабіць. Сэрбскі кароль Пэтро нават шмат адпусціў на волю арнаўтоў.

Грэкі таксама не марнуюць часу. Забралі дзе-якіе турэцкіе астровы,

---

„Ня усе-ж разам, ягомосьці!..“

I.

Дзеля прынады у карчму людзей, а мо і дзеля сваей уласнай уцехі, трымаў шынкар заморскую птушку, папугая. Клетку с птушкай пачапіў ен пад стольлю, як-раз каля тае шафы, дзе стаялі уселякіе пляшкі з гарэлкаю. Падчас гарачата крыху дый нават чадна было пад стольлю, дык затое ня холадна і супакойна. Але ня гэта меў наувазі шынкар, як вешаў так клетку. Ен ведаў натуру папугая, робячы гэтак, мяркаваўся с тым, каб яму зручней было бачыць, што дзеялося ў карчме. З гэтаго боку лепшаго мейсца нельга знайці, і папугай добра разумеў выгоду сваей «пасады». Дык ён часу дарэмна не бавіў, але пільна усім цікавіўся, шчыльна да ўсяго прыглядаўся, і нічагутка не магло высьлізнуць ад яго прагавітага вока. Сачыў ён гэтак шчыра ды сумленна, што іншы раз—ня трэ' таіцца—не пад густ прыходзілося самому шынкару. Трапіцца там што колячы прыкупіць тайна, або, напрыклад, закрасіць гарэлку вадой, дык хоць ты да склепу хавайся: утаропіцца, бэстыя, як німа ведама на што. Яно, ёсьць ведама, птушка.—не чэлавечае вока,—бачыць, але не скажэ, а усё ж-неяк ня добра робіцца, калі дужа прызіраецца ды назаляе: здаецца пакруціць галавою ды скажэ: „Ну, і шэльма ты, Моўша!“ А Моўша—что Моўша? Моўша на дзіва чэлавек сумленны! Круцельства, ашуканства, альбо якога шальмоўства ні разачку ніхто ад яго не бачыў. Ен і с простым чэлавекам, як с панам, заўсёды прыветны, ласкавы; усім паслуе, наравіць, усім роўна дагодзіць і заўсёды ахвотна чэлавеку раду падасьць. Ніхай людзі скажуць, калі сказаў ён што кепскае каму, ці зрабіў якую прыкрасьць каму, а калі трошкі разводзіў гарэлку, дык—вада-ж не атрута, ды й рабілося гэта, спагадаючы людзям, дзеля іх-ж ўласнае карысьці: і больш выпьюць і ня прудко упьюцца. А колькі ён дабра людзям зрабіў,—дык, каб яму гэтулькі рублёў, даўно-б пэўна карчмарства пакінуў... Вун Шлёма—крыжам расьцягніся, ані на грош нічога на павер не дасьць...

Але папугай, як і людзі, нічога не казаў, а толькі цікавіў. Гэткім чынам, ня ў доўгі час, ён з усім чыста азнаёміўся, спазнаўся, і ўсё чыста укеміў, што датычыло гоманліваго карчомнаго жыцьця, яго норагу і цікавых звычаеў. Нарэшці, этаў, падла, пазнаваць у твар карчомных „жыхароў“ ды налажыўся, „дзень добры» даваць і кожнаго клікаць па імені і па прозвішчу. Скончылося тым, што яму ужо ня трэ' было турбаваць вачэй. каб даведацца, што першы з ранку, як толькі атчыняцца дзьверы, ўходзіць войкалаты Сёмка. Сёмка пастаянна бяз вопраткі, у шарачковых, з чырвонымі латамі на каленах, портках і ў чорнай, як земля, згрэбнай кашулі. Шапка на ём, бадай' ці ня кожны дзень была іншая, але заўсёды—у летку зімовая. а у зімку летняя.

Цікавасьць брала папугая, дзе ён іх даставаў? Ці ня краў, як часам даводзілося і яму, калі што кепска ляжало, або здавалося занадта прынадным?... З зубоў у Сёмкі заўсё ды штырчэла даўжэзная, накшталт кульбакі, люлька. Яна выймалася з губы ласьне у той момэнт, як трэ'было высмаркацца, або выпіць чарку гарэлкі, бо ён спаў з ёю ў зубах, заліхвацкі ўмеў плеваць, не выймаўшы люлькі, аткапыліўшы лупу, і, калі, не брэхалі дык аднакраць на хаўтурах сваей жонкі. прыпёрся ў цэркаў, пыхкаючы з яе, як с кадзідла. Колькі часу назад папугай прымкмеціў, што раней меў Сёмка іншую люльку. Тая, як ён памятае, была невялічкая ды з маленькім, як у імбрычку рыльцам, касьцяным цыбуком. Зваў яе Сёмка „гарнушкам». Забрамны маскаль шкіліў, што той „гарнушак» Сёмка «страціў у бойцы с туркам». Шкада гнявіць, але нічога ня зробіш: прышлося да рэчы, дык трэ мусі, сказаць, з якім гэта туркам была бойка у Сёмкі. Ніхай ласкава выбачае; сам, здароў, ведае, што с песьні, кажуць, слова ня выкінеш.

Страх, як ня любіў Сёмка сварыцца і да таго здарэньня хваліўся нават, што і завядзеньня таго ня мае, каблаяцца з Антоляю. Дзе там! Спрэчак, гневу жаднюткаго у іх не траплялося, хоць спытайце у людзей. Але ня брешуць, мусі людзі. калі кажуць: мей ды не выхваляйся. Вось зухаўство гэта і ўздрантавала чорта; дзеля таго ён і прыстаўлены, каб звадзіць добрых людзей на сваркі ды на бойкі Ня чорт, кажэце? Дык хто-ж гэта назвадыяшыў хто-ж, як ня чорт, адвярнуў, розум ды засланіў яму вочы? Нешта думаеце, што сам ён завёўся? Дык ён памятаў-бы, як гэта за што пачалося, а то, хоць забій нічагутка ня ведае. Памятае толькі, што нябосшчыца, ухапіўшы с качэрэжніку чэпялу, як шалёная, рынулася на яго, як ён выбіваў аб стол попел з „гарнушка“. Ведама, выцяць сябе ён не даўся; чэпялу атабраў ды шпурнуў пад лаву. Тады Антоля уляпілася абаруч за валасы, а ня здалеўшы пакаціць, вырвала з зубоў люльку ды ў момэнт здрабязіла яе таўкачом на калодцы на малюсенькіе друзгі.

— Ось як табе, булава, памягай!—засопшыся як мех, крычала яна, паказваючы пальцам на чэрапкі ад „гарнушка». Слова на гэта не прамовіў Сёмка; пашоў ды маўчком лёг на тапчане. Мо брыдка было у вочы людзям паказацца ці надта ўжо зазлаваў ён на жонку,—не вядома, а толькі тры дні нікуды ня сходзіў с тапчана. Спалохалася Антоля ды кінулася шукаць рады. Сьвятым Духам надало ей забегчы да Чыліновае Пранцэлі. Тая паслухала, пабедавала ды, дзякуй ей, нараіла:—„Купі, нябога, новую люльку, ці не паможэ?“ Дык ня йсьці-ж блізкі сьвет дзеля люлькі на рынак?! Яна абегала усю вёску, і нейдзе-такі растаралася. Не самавітая гэта была люлька, шчэрбатая, бяз цыбука і бяз вечка, але зрабіла цуда: Сёмка устаў. Ен заразжэ вышмаргнуў з-за паяса капшук, набіў люльку, прыцісную крыху кіпцям, каб ня сыпалася табака. Антоля выгарнула ды падала яму вугаль, а ён, прыпаліўшы, аддаў назад вугаль ды задыміў, як с коміна, трымаючы люльку у жмені. Антолі і яму, абоім, мусіць, адлягло і пасьвятлела у ваччу, бо хутка пачалася лагодная размова.

— Мо'-б ты, мой саколік, капустачкі, або скварачку зьеў?—ласкава пыталася Антоля, лісьліва зазіраючы ў вочы

— Дык дай, калі ёсьць,—казаў Сёмка, сядаючы за стол.

У зіму на вячорках, каб чым-колечы адўдзеньчыць Сёмку за тое, што заўсёды ахвотна і лэпска бубніў на ігрышчах, хлопцы высмалілі яму цыбук даўжынёю з локаць. Яны спадзеваліся, што ён адрэжэ колькі трэ' на звычайны цыбук, а рэшту схавае на ўселякае здарэньня. Але Сёмка паглядзеў на справу з другога боку: каб не псаваць, дык ён цэлікам насадзіў яго на люльку.

Вось гэтым цыбуком, калі не было чаго рабіць, Сёмка меў звычай штурхаць пад бок папугая, і папугай добра ведаў, што канец яго

каб не выпускаць турэцкіх ваенных караблёў з Мармарнаго мора ды перашкодзіць перевазіць на Балканы войска з Малай Азіі. Салонікам хутка прыйдзе канец. 3 дня на дзень чэкаюць, што горад пападзе ў рукі грэкоў.

Каму-каму, а немцам туркі могуць цяпер дзякаваць за сяброўскую помач. Больш як дзесяць год немецкіе інструктары вучылі турэцкае войска, і немецкіе заводы пасылалі ў Турцыю зброю. І што-ж выйшла? Войска ня вычучана, ня вымуштравана, без ваеннай дысцыпліны, а большая частка аружжа зусім нездатная. А вайна магла-б быць запраўды страшнай, каб Турція мела ўсё акуратна прыгатавана да вайны,—гэтак, як маюць самі немцы.

Цяпер Турція ўжо бачыць, што больш ня можэ бараніцца. Калі вайна ешчэ патрывае тыдзень, то Константынополь пападзе ў рукі балгар, каторых адтуль ніхто ня выганіць, бо балгарскі цар дужа хочэ абвесьціць сябе візантийскім імпэратарам. Каб хаця абараніць Константынополь, туркі звярнуліся да эўропэйскіх гасударств, просячы ўмешацца ў гэту справу. А, ведама, як пачынаецца дзяліцьба, тады заўсёды выходзяць найгоршые сваркі. Кожын маркуе як найболей адцягнуць у свой бок. Вось і цяпер можэ выйсьці, што дзе якіе государствы не пагодзяцца і пойдуць вайной адно на адно. А што гэтак можэ быць, відаць хаця-бы с таго, што аўстрыйскіе главные газэты, як «Neue Freie Presse», пішуць, што ніхто ня можэ вырашаць Турцыю цяпер, калі яна сама ня можэ зрабіць таго, і што час ужо Аўстрыі заступіцца за свае інтэрэсы. А якіе гэта інтэрэсы,—ведама добра: забраць Ново-Базарскі санджак, на каторы цікуюць сэрбы.

—

Ад 26 кастрычніка до 2 лістапада.

Туркі пастанавілі бараніць Константынополь да астатка. Найважнейшы магомэтанскі духоўны, Шэіх-уль-Іслам, абвесьціў сьвятую вайну, значыцца, прызваў усіх верных пад зялёны штандар Прарока бараніць сваго веру. Даўней гэткіе сьвятые войны былі дужа страшные; кожны, хто толькі мог, ішоў на вайну. Але цяпер наспелітао рушэньне ня гэтак страшнае, бо ў нашы часы на вайне главную сілу маюць добрые гарматы. А гэтых зусім мала у туркоў. Калі акуратнае войска не магло стрымаць балгароў, то не стрымае іх цяпер і наспалітае рушеньне. Абаронная лінія паміж Чатальджой і Константынополем пэўна хутка будзе ў руках балгароў. А тады дарога на Константынополь будзе ужо вольная.

Балгарам у штурме Чатальджынскіх ліній будуць памагаць сэрбы пад зачадам генерала Стэпановіча і грэкі, што ўжо высадзіліся каля таго мейсца, дзе ўліваецца Марыца ў морэ. І гэтак супольнымі сіламі пойдуць на Царград—адвечную мэту усіх балканскіх гасударств. Значыцца, цяпер мы скора пабачым апошні акт гэтай вайны. І гэта пэўне будзе не забаве. бо, як апошняя вестка даносіць, у Константынополі нават ужо чутны гарматные выстрэлы.

Але, хоць тая вайна скончыцца, зара можэ начацца новая паміж Сэрбіей і Аўстрыей, каторая ніяк ня хочэ згодзіцца на тое, каб сэрбскіе граніцы даходзілі да самаго Адрыатыцкаго мора. А гэта для Сэрбіі справа жыцьця і сьмерці. Калі ня будзе мець вольнаго доступа да мора, то ніколі не разавьецца яз гандаль і ніколі яна не узмацуецца. Папраўдзі кажучы, Сэрбія пачала вайну з Турэччынай толькі дзеля пашырэньня граніц да мора. А тутака не пазваляець ей Аўстрыя. Вось і можэ выйсьці вайна паміж гэтымі государствамі. А тады ізноў можэ штоколечы пачацца ў Эўропе.

———

З ГАЗЭТ.

Вайна і выбары.

«Запросы Жизни» даводзяць. што вайна на Балканах і выбары ў Расеі даюць абраз змаганьня двух сіл: аднэй—за волю, а другой — за зніштажэньне яе, бо «на Балканах славяне змагаюцца за волю сваіх братоў, каб асвабадзіць іх ад апошніх перажыткоў азіатчыны; у Расеі націоналісты змагаюцца аб тое, каб азіатскіе звычаі ўаялі верх над эўропэйскімі. Тамака патрыоты не шкадуюць жыцьця свайго, каб прылучыць да культуры адсталых ад яе; тут людзі, што таксама называюць сябе патрыотамі, кладуць у афяру ўсе найбольш сьвятые інтэрэсы свайго народу, раздрабляюць яго на часткі, гатовы яго сцерці на чэлавечы парашок у імя застою».

А што гэта праўда, мы можэм пабачыць на вакол сябе.

Расея і Турція.

Дужа добры атказ дае Д. Філософов нашым націоналістам, што выступаюць у абарону народу ў Турцыі, а самі толькі займаюцца змаганьнем з «інородцамі».

«Калі паны націоналісты і октябрысты, — піша ён у «Р. Сл.», — льюць кісла-горкіе кракадзілавы сьлёзы і выказываюць сябе апекунамі заціснутых народоў, — то гэта паганы абраз, бо тые паны аднасяцца да падўласных народоў Расеі зусім так, як туркі до македонцаў, албанцаў ды армян.

Па духу націоналісты — родные браты ворагоў славянства. І калі расейскае грамадзянства, што акуратна разумее небяспечэнства нашай інародчэскай палітыкі, паднялося бы для абароны балканскіх народоў, каторые цісьне Турція, то паны націоналісты і „сам“ Гучков з сваімі «молодцамі» напэўна пайшлі-бы на помач туркам, дзеля таго што туркі-іх родные браты».

Ня можна не згадзіцца з аўторам.

———

Язэп Каралькевіч.

У першых днях мая 1910 года памёр у Валаміне пад Варшавай адзін з лепшых сыноў зямлі нашай—доктар Язэп Каралькевіч.

Св. п. Язэп Каралькевіч радзіўся у 1835 гаду у Барысоўскім павеці Мінск. губ. нідалёка ад Зембіна. Бацька яго служыў тады у двары Монюшкоў і там, у нізкай сялянскай хаці ён першы раз пабачыў сьвет і у першы раз пачуў родную беларускую мову. Там ён правёў дзіцячые свае гады, бегаючы па зялёных лугох і палёх і там навучыўся кахаць гэту бедную, а так дарагую зямлю, каторай да магілы забыці ня мог. Ешчэ маладым хлопцам, праяўляў ён вялікую ахвоту да навукі. Бацька яго сабраў апошніе грошы, крыху памог пан са двара і паслалі малога Язэпа у Мінск на новае жыцьцё і барацьбу. Хлопчык экзамін выдзержаў і паступіў у II-клас гімназіі. У гімназіі вучыўся ён вельмі добра, атрымаў стыпэндію і кончыў яе з залатым мэдалям. Але вучыцца ня перэстаў і паступіў на Харкоўскі унівэрсытэт па мэдыцыну, з думкаю служыць усяму чэлавечэству, а болей усяго сваім братом-беларусам. На унівэрсытэці заняліся ім прафэсары Міцкевіч (родны брат польскаго паэты Адама), Валіцкі і пад іхняй апекай прайшоў св. п. Язэп Каралькевіч унівэрсытэт, кончыўшы яго у 1857 гаду. З жаданьнем служыць сваім, вярнуўся св. п. Язэп Каралькевіч у Беларусь і дастаў мейсцо вучыцеля і лекара у горадзе Маладэчні, дзе працаваў да 1863 году. Замешаны у паўстаньне, быў праз паліцыю адвезен у Вілейку, дзе доўгі час сядзеў пад ключом. Здалеў-

абсусьляны і сьлізкі, так што дужа непрыемна робіцца.

Хоць і крычаў папугай, „дзень добры, Сёмка“ але той не звяртаў на гэта увагі: абрыдла-бо што-дня здароўкацца с птушкаю. Ці ёз, нікай Бог крые, блазан які, або што, каб патураць усякаму глупству?! Ды агульна Сёмка быў нетаворкі чэлавек. Ен моўчкі садзіўся за доўгі карчомны стол, аблегаўся ды нешта, мусі, рахаваў. Потым азіраўся, марматаў, пазіхаючы, ды раптам, грукнуўшы кулакамі, сіпата гукаў, праз цыбук:

— Моўша, поукварты!

Атрымаўшы гарэлку, не спешаўся з ёю, але спаважне, маркоўна, як газу, налівау у чарку, скрыва, бытцым на нешта цудоўнае, паглядаў на яе, а ужо потым, мэрам, рыхтуючеся лічыць зоры, задзіраў галаву ды ня піў, а, заплюшчыўшы вочы, выліваў сабе чарку у губу. Пазіраючы з боку, здавалося, што, заміж гарэлкі, Сёмка праглынуў кілішак воцату, бо так крэктаў і крывіўся, што аж млосна рабілося глядзець. Затым, абмацаўшы на стале шчыпту хлеба, падносіў яго пад нос ды, нюхнуўшы разоў колькі, казаў, выціраючы рукавом вусы:

— Ядавітая, падла! Прр—э!...

Ешчэ, бывала, не ўправіцца ён наліць другую, як зараз нехта загрукаціць на ганку. А папугай ўжо пэвен, што гэта ніхто іншы, як бязногі Карусь Ратуй... І тож хітрушчы быў гэты папугай! Крый Божэ, каб ён памыліўся ды абазваў Каруся Ратуем. Спанатрыў, што гэта мянюшка, а ня прозьвішчэ. Не раз—бо яму даводзілося бачыць, як бязногі да бойкі пёрся, калі хто, не ўсьцярогшися, аклікаў яго гэтак.—Я табе нос падатру!—крычаў тады бязногі, замахнуўшыся кульбаю:—„Ты ў мяне язык прыкусіш, нябось“—знаў папугай, за што-й прадражнілі Каруся Ратуём. Вось як, разгаварыўшыся, апаведаў Сёмка.

Неяк а поўначы, крыху мусі пад чаркаю, немач яго, ці якое ліха, прымусіла несьці смольны корч да дому. Па-цапёмку чэрці яго насунулі на студню. Зруб яму прыдаўся парканам, а „баба“ шулой каля хаты. Не разглядзіўшы, падняў ён, як звычайна, нагу ды цьвёрдаю ступою стаў, ведама, пералазіць, але трапіў ні да сябе на двор, а... на дно студні.— Ратуй! загамэнтаваў ён на ўсю вёску: «хто ў Бога верыць», «ратуй!» На гвалт пазбегаліся людзі с кіямі, з ліхтарамі, с качэргамі. Угледзь гэта с калодзізі і Карусь, дык ён абамлеў-бы спалоху. Біць не давялося нікога, а Каруся выратавалі. Ен паламаў сабе ногі, раскваціў нос і патыліцу, а на заўтра не далічыўся чатырох пярэдніх зубоў. «Дзеля гэтаго, дадаваў аповедаўца, загадалі абгарадзіць калодзіцы па вёсках».

„Ратуй“ пастаянна ахвотна вітаўся з папугаем і за кожным разам трымаў за пазухай нешта ласае для яго. Ухмыляючися на ўсю бяззубую губу, ён падходзіў да клеткі, даставаў гасьцінца ды, задраўшы галаву, прамаўляў:

— На вось, схрумстай, крываносы!

І Карусь надта спадабаўся папугаю, хоць сам добра ня ведаў папугай за што больш: за цнысмакі, ці за яго вясёлую натуру. Вельмі жыво здаўся Ратуй на ўселякіе шкілярства. Ен ні кроплі не быў падабен на Сёмку: як прыдзе, не сядзе, ня будзе маўчаць, Куры, прўда, і ён люлькі, але змерна і ніколі не меў нораву штурхацца, як Сёмка, сваім цыбуком. Не, Карусь саўсім другі чэлавек. Ніхто ў карчме не патрапіць гэтак здатна і сьмешна паскакаць ці пасьпеваць, як бязногі Ратуй! Досыць яму, напрыклад, праглынуць чаркі са дзьве, дык ён ужо на ўрымсьціць на мейсцы. Зараз вылодзе на сярэдзіну, шпурае землю кульбаю на якую досі апіраўся, бярэцца ў бокі дый пачынае вычвараць, як той камэдыянт:

«Дзяўчынаячка чорна брова.
Зачапілася за пень.
Паехала ўлес па дровы.
Прастаяла цэлыдзень.
Каб ня тые кавалеры,
Прастаяла-б дзьве нядзелі».

Трэ было самому бачыць, як ён зграбна выраблаў пад песьню уселякіе выкрутасы. Падарвешся, бывала, з рогату, пазіраючы, як ён пачне ешчэ ківаць, падмігіваць ды на ўсе лады майстравадь сваімі кульбамі па падлозе. На што ўжо сур,ёзны быў Сёмка, а і утрымацца ня мог, глянуўшы на гэтые штукарства сьціна зубы, аж цыбук трэшчаў, трос галавою а потым брау чарку ў рукі, бразгаў ёю аб паўпляшкі ды перацінаў у тахту:

— „Вой ты Тодар, я-Тадора,
Та-бе ла-цаць мне а-бора.

А Ратуй, кінуўшы сваё, пачынаў затым ўтураваць яму:

Вой скачкцэ, майткі, мое,
Бо есьць дома яшчэ трое...

Пад гэту камэдыю падыходзіло ешчэ колькі вёзковых ягомасьцёў, а сярод іх добра знаёмы папугаю Пранціць Канцавы. Толькі ня шэнціло Пранцісю, ня доўга ён бавіўся ў карчме. Заботаў ён сюды, як сам казаў, на часінку, на адну хвіліначку, але й тая не праходзіла спакойна, бо хутка чэрці прыносілі Тэклю. Заўсёды, каб яна згарэла, не ў спадеўкі Пранцісю, як віхрам, расчыняліся дзьвера і на парозі, маўляў, ў люстэрцы зьяўлялася постаць асьпідкі-жонкі. Скаштаваў ад яе Пранціць гора, пазнаў—нікай ёй калом земля—пачом хунт ліха! Ведаў ён чымсьці гэткая зьява пахне, але сядзеў ужо нібыто ня ён, жмурыўся ды чэкаў. Вось гэтак пачувае сябе той, хто рынуўся спотырч галавою ў воду й не чакае сабе ратунку... А Тэкля, схаваўшы пад хвартух мешалку (яна заўсёды, мусі, свіням мешала, бо патаснямі, як трокнецца Пранціся, і мешалка, і х вартух, і нават канец носа былі аброблены у муцэ) дык Тэкля на момэнт супынялася на парозі ды хістала галавою, мэрам гатуючыся засьпевадь „Чэлавечэ-гаспадару, а што-ж ты тут робіш? Дома жонка, дзеткі голы, а ты ў карчму ходзіш!“ Ды не ў галаве ёй сьпевы, не дзеля гэтаго сюды прымчалася, рынуўшы хату! Яна акідала злосным вокам карчму ды выглядала Пранціся. Згледзіўшы, што той, прытуліўшыся, сядзеў ціхутка дзе-небудзь у куточку, каб яна куляю, як ястраб на курыцу, шыбалася на гаротнаго гаспадара.

— Зноў піць, каб ты смалы напіўся!—вераш чала яна на Пранціся ды також спрытна штоўхала яго мешалкай карк, што небарака вокам не пасьпее мігнуць, як заскародзіць носам па ганку... Рогат бразгацідь па карчме, а Тэкля, ўжо галасіла на вуліцы:

— Я й туды, я й сюды—дзе Пранціць, дзе Пранціць? Ажно ён укарчме!..

— Дык я-ж на часінку. Хіба, прабуе мяльнуць губою Пранціць.

— Маўчы ўжо, ты!.. Я. Лёсік.

(*Далей будзе*).

шы апраўдацца св. п. Я. К. паехаў назад у Харкоў, дзе паступіў у хірургічную клініку праф. Грубэ і там докторызаваўся. Пасьля ён перанёсся у Новочэркаск, дзе праз 30 гадоў дом яго быў прытулкам для ўсіх, хто прыежджаў з Беларусі. Сваім коштам вучыў ён 16 бедных, маладых людзей беларусоў, с каторых двое цяпер прафэсарамі унівэрсытэту, колькі лекарамі, адвакатамі і т. д,

Змучэны доўгай, няўпыннай працай св. п. Язэп Каралькевіч на 60 гаду свайго жыцьця пакінуў цяжкую лекарскую працу і задумаў у вясковай цішы правесьці свае апошніе гады. Хацеў ён купіць сабе кавалачак зямелькі у сваей дарагой бацькаўшчыне. але, як каталік, ня мог гэтаго зрабіць. З вялікім смуткам прышлося яму разстацца з гэтаю думкай і пераехаць у ваколіцы Варшавы, дзе і купіў ён сабе кавалак зямлі.

Тут у ціхай працы сярод простаго сермяжнаго народу насцігла яго сьмерць. Кончыў так ціха, як і жыў, з сумнай думкай, што ня у роднай зямліцы спачыне яго прах. Праз цэлае жіцьцё сваў, св. п. Я. Каралькевіч служыў толькі другім, найбольш бедным людзям-селянам і тавáрышам. Дарма лечыў, вучыў гаспадаркі, шырыў граматнасьць, знаёміў людзей з гігіенай, этыкай і т. д.; дзе мог і сколькі мог памагаў грашыма. Аб усіх думаў, апрача сябе. Хадзіў заўсёды бедна адзеты, часта атказываў сабе у самых патрэбнейшых рэчах думаючы, што другіе і таго не маюць. Хай-жэ беларусы згадаюць калі небудзь аднаго з лепшых, вя зубных братоў сваіх, аднаго с харашэйшых дзяцей зямлі Беларускай. Хай-жэ магіла яму лёгкай будзе.

В. Выслоух.

З цыклю „Казкі Бацькаушчыны“

Пад крыжам.

З балеснаю ў сэрцы пакорай
Пад крыжам з буцьвеўшым стаю,
І ўвокал—ад гораў да гораў
Зямлю агледаю сваю.

Навокала сьцеліцца столькі
Багацьця, красы і сьветла!
Хоць болькі, старые ўсё болькі,
Адна за аднэю легла.

Плакучые стогнуць бярозы,
Скідаючы лісьць залаты;
Хістаюцца дзікіе лозы,
Глухіе, сухіе кусты.

Звод нейкі гамоне, шапочэ:
— Калодаю, дружэ, ты будзь!
Душа толькі верыць ня хочэ,
Ня хочэ паняць і заснуць

Упаўшые грудзі калышэ
Жальбой непрыхільною сум,
І тысячы ў памяці пішэ
Гаротных, нявыжытых дум.

Бязсільна народ свой пытаю,
Абняўшы пахілены крыж:
— За што ты ад краю да краю
Магілай жывою ляжыш?

Ці коні твае патрупелі,
Цягаючы ў поце плугі?
Ці косы твае прытупелі
С крывавой на лузе смугі?..

Пытаю жывых назаліста,
Чэкаю, атказ ці бяжыць .
Маўчыць, як дамоўка. Ўсе чыста...
Пракляцьце і тое маўчыць.

Янка Купала.

Пяцербург. 18/х 12.

З Беларусі і Літвы.

(*Ад уласных карэспандэнтоў*).

Вільня. У нас заўсёды: добрые пачаткі, а благі канец. Так і тутака. Гарадзкая Дума пастанавіла пабудаваць тымчасовы дом для работнікоў, што працуюць каля каналізацііі, каб тые мелі дзе сагрэцца ды пахарчэвацца. Убілі слупы, і пасьляні з мейсца. Трэба было-б Думе парупіцца хутчэй давясьці да канца гэту справу, бо зіма ўжо не за гарамі,—а тымчасам народ павінен мерзнуць ды траціць свaё здароўе.

= На Вострабрамскай вуліцы жылі два суседы—беларусы: Янук Міхалькевіч і Янук Вербель. 17 кастрычніка Міхалькевіч пайшоў на работу гарадзкой каналізацыі,—тады Вербель падгаварыў жонку яго забраць ад свайго мужыка падушкі, 2 пары ботаў і 30 рублей ды ўцячы. Паехалі німа ведама куды. Вербель таксама быў жэнаты: кінуў сваю жонку у Вільні. *С. Ж—йма.*

Г. Горкі. Магілеўск. губ.—У першы дзень кастрычніка адбыўся тут штогодні кірмаш. У гэтым гаду з'езд селян быў малы; і кірмаш выйшоў зусім дрэнны. Вінаваціць трэба пагоду. У нас ад пачатку месяца жніўня і аж да самага кастрычніка ішлі дажджы і было сьцюдзёна. Дарогі папсуваліся, і меж селян мала хто пацікавіўся паехаць на кірмаш. Дый таго, хто паехаў, турбацыя была дарэмна, бо ў самы кірмашовы дзень пайшоў дождж, зрабілася гразь,-дык які ўжо тут торг. Было навезена кадушэк, лык, каткоў, скрынь, рэшат і іншаго дрэвянага тавару, але шмат меней, чымся ў даўнейшые гады. Торг ішоў найбольш на коні. Якога-небудзь вёсковага гаспадарскага вырабленьня на продаж я нават і не бачыў. І ва усім вінавацяць селяне мокрае надворье, бо шмат яравога збожжа і сена пагніло на палёх, а лён, каторы пабралі, ды не пасьпелі да дажджа сабраць с поля, пачарнеў и выцек, а так-то зарадзіўся доўгі і ураджайны. Тольке і хваляцца селета людзі бульбай. Сьлівак у нас ў гэтым гаду не было, нават вясной шмат дрэў паўсохла, а яблак і дуль ураджай сярэдні, фрукты дробные. З гэтакіх прычын і кірмаш быў не завідны. Але-ж што-што, а гарэлку пілі на кірмашы, як усягды, калі ня лепей. Народ навакал жывець небагата, бо землі мала, а фабрычна - заводскаго промыслу ці якого іншаго німа і да жялезнаго шляку далёка, а гарэлкі пьець тутэйшы селянін надта многа. Страшеннае пьянства і сярод гарадзкіх земляробоў. Не дарма ж у горэцкіх сельск.-гаспадар. вучылішчах вучнёў горэцкаго і бліжэйшаго Чаўскаго павету, к нявыгодзе саміх жэ селян, на жаль мала. Селяне жаляцца, што грошы на навучаньне неаткуль узяць. Агулам кажучы, шырокае поле дзеля працы ёсць тут сеўбітам прасьветы сярод цёмнаго беларускаго селянства. Ды не якім-небудзь, а сьведомым сеўбітам—беларусам, што выйшлі з вёскі, знаюць яе і не адракліся роднай вёскі. Ато ў Горках здаўна ёсць шмат казённых «кулътуртргероў», бо калісь тут быў інстітут, а цяпер три сярэдніх вучылішчы для адукацыі на гаспадарцы, есць і казенная гаспадарка, ўсё гэта мае мэту, паміж іншаго, і шырыць культуру сярод акружных гаспадароў. І ня гледзячы на гэта „культура“ нешта далей Горак ў нашых мейсцах ня йдзе. На кожным кроку на кірмашы можна было спаткаць пьянаватаго, у беднай адзежы селяніна-беларуса. На маркотные думкі аб будучыне нашага краю наводзяць гэтакіе абычаі. Былі на кірмашы і кепскіе здарэньня, колькі сваркі, брудных слоў. Адно здарэньне апаведаю. Тутэйшы гарадзкі паліцэйскі, надзірацель атрымаў ў горадзі кепскую славу чэлавека, у катораго хапае сумленьня забраць грамадзяніна ў участак і здзекавацца там над ім. Нават ёсць на яго скарга ў судзе, што ён да крыві пабіў твар аднаму сельскаму гаспадару, пазваўшы таго ў канцэлярію запісаць за шыбкую язду ў горадзе. Цяпер гэты надзірацель хацеў забраць за нешта нейкага маладога хлапца на рынку. Той стаў спрэчацца і, вырываючыся ад паліцэйскіх, зьбіў шапку з галавы надзірацеля. Хлапца забралі ў паліцію, а назаўтра ураньні выпусьцілі с пабітаю галавою. Надзірацель гаварыў, што голаву хлапцу пабілі ў драцы селяне.

= 11 кастрычніка ў тутэйшых вучылішчах святкавалі сталетні юбілей таго часу, як французоў прагналі з Масквы. Была абедня і паніхіда, увечеры чытаньне аб вайне 1812 года. Вучням раздавалі пад распіску аб палучэньні кніжкі пра гэту вайну. Кніжкі выданьня вaенна - гістарычнай суполкі давалі дарма. *Беларус.*

Шамоўская волосць, Мсціслаўск. пав. Магілеўс. губ.—Тут быў вось які прыпадак. Селянін гэтай воласці Максім Міхасёў аддаваў грошы, што пазычаў ў валасной пазычков. кассе. Грошы ён гярнуць вярнуў, а запісаць гэта ў воласці чагось не парупіліся, бо пісар і старшыня, як казаў сам М. Міх., некуды рухтуваліся ісці з воласці, палуднаваць ці што, і сказалі яму, штоб ён ішоу у двор, а запісаць абецаліся апасьля. Селянін пайшоў. Але цраз тыдні два, а мо і болей, шлюць яму павестку, каб ён плаціў ў кассу грошы (тые што ён ўжо к тэрміну вярнуў), а не то будуць прадаваць с торгу яго скарб. Мак. Міх. перепалохаеся. Кінуў працу і ў будзённы дзень зара пабег ў воласьц. Челавек ён бедны і сумленны, дык хацеў распытацца аб гэтой павестцы і дабіцца толку. Добра што у селяніна былі сьведчыкі яны бачылі, як М. Міх. плаціў грошы. Валасные не адракліся своей абмылкі і ўжо не пыталі у селяніна грошы. А ўсе ён страціў рабочы дзень, набіуногі (хадзіць трэба было за 8 верст) і набрасяў клопату. Страціў бы можэ і грошы, каб ня меўся, калі што, прасіць земскаго зьявіць увагу на гэту дрэнню справу. І то балазе!

= У нашай воласці пьянство ўсё расцець. Цяпер ўжо не адны мястэчковые жыды здержаць тайна гарэлку (гэта вядзецца у нас спрадвеку) а пачынаюць нават і селяне каторые бядней, держаць на вэсках гарэлку. Усё гэта губіць вёскў. Старыкі трацяць здароеў і апошніе грошы на гарэлке, а маладзеж яшчэ і на гульню ў карты. І німа надзеі, што згінэць гэта хмара, бо мала цікавяцца нашы селяне лекарствам ад пьянства—школай і кніжкай. *Храсьнік.*

В. Фесеўка. Магіл. губ. Горэцк. пав. У цыгана Н. 14 акцября вечэрам кабета запаліўшы запалку стала нешта шукаць на тапчані, пад каторым было поўна лэну. Ад іскаркі лэн загарэўся. На гвалт кабеты збеглася семья. Замест таго каб гарэўшы лён затушыць пад тапчанамъ, яны павыцягівалі яго на хату, дзе ён захапіўся так, што нельга было нічога зробіць, як толькі ратаваць свае жываты. Сяліба сгарэла, жывэлу выгналі. Што справіліся выхапіць с хаты, у тлуму нехта пакраў.

Благі цяпер пайшоў народ: не памагаюць у бядзе чэлавеку але больш разарасць!

= Падняўся мароз; на грудзі, як на каменьню, тарахтаць кола, мейсцамі стаў Днепр. Сьнегу німа. *Сайка К[illegible]валь.*

З усіх старон.

Здароўе Насьледніка Цэсарэвіча.

Здароуе Яго Высочэства Насьледніка Цэсарэвіча палепшаецца. Апошні бюльлетэнь такі:

Яго Высочэства Насьледнік Цэсарэвіч праз цэлы дзень быў вясёлы. Колер твары палепшаецца. Темпэратура раніцай 36,9, у дзень 36,8, вечэрам 37,4. Пульс раніцай 104, вечэрам 108.

Падпісалі лейб-пэдіатр Раухфус, лейб-мэдык Е. Боткін, гоноровы лейб-мэдык С. Острогорскій.

Новая школа.

Міністэр народнай асьветы паведаміў папечыцеля віленскаго школьнаго округа, каб у Барысаві Мінск. губ. аткрыць жаночую учыцельскую сэмінарыю.

Суд над матросамі.

У Сэвастопалі судзілі пяцёх матросоў. Стоючы на варце у турме, яны адмовіліся выдаць двох матросоў, арэштаваных на параходзе «Златауст», каб выпоўніць на іх сьмертны прысуд. Двох засудзілі на пяць гадоў у катаргу, аднаго на чатыры гады, двох апраўдалі.

= Двох матросоў, абвінавачэных за падбіваньне тавáрышоў нарушыць ваенную дысцыпліну, засудзілі на ссылку

Лёс депутата.

У Мінусінску памёр дэпутат 2 Думы ад Чэрнігоўскай губэрніі, В. Хвост.

Пасля сьмерці асталася жонка з 5 бязлетнімі дзяцьмі. Галадаюць, бо ня маюць нічога.

Гібель экспэдыціі Седова.

Матросы парахода „Опыт“, што прыйшоу з Норвэгіі, кажуць аб гібелі экспэдыцыі лейтэнанта Седова, каторы маніўся аткрыць поўночны полюс. Кажуць, што карабель зацерла лёдам. Выратавалася толькі некольке чэлавек.

Змаганьне з гарэлкай.

Сувалкскі губэрнатар зацвярдзіў прыгаворы сельскіх сходоў у вёсках Любаве і Людвінаве, павэдлуг каторых прадажа гарэлкі у дні сьвяточные забаронена ня толькі ў карчмах, але і у манапольках.

Выбар прэзыдента Амэрыканскіх Злучэных Штатоў.

У прэзыдэнты выбраны Вудро Вільсон.

Рэдактар-Выдавец
А. Уласоу.

Вучоны садовод Ю. Паўловіч аткрывае 12 лістапада (ноябра) у горадзі Вільні курсы садоводзтва і пчэлярства. Чытаць лекціі будуць:

«Аб агародніцтве і садоводзтве»
п. Ю. Паўловіч.

«Аб жыцьці расьлін і глебазнаустве» Вучыцель камэрчэскай школы
п. З. Грыневіч.

«Аб фруктовых вінах»
інжэнер п. Баршчэўскі.

«Аб біопсыхологіі расьлін»
доктар п. Краінскі.

Курсы будуць да Каляд кожны дзень ад 5 гадзіны да 8-й вечэрам. Па сканчэньню курсоў вучэнікам будуць выдаваць атэстаты. Аб варунках паступленьня даведацца можна у канторы Ю. Паўловіча: Вільня, Ботанічная вуліца, дом № 1.

W tych dniach wyjdzie z druku
jednodniówka humorystyczna pod tytułem
„KUKURYKU“
Żądajcie wszędzie! cena 10 kop.